

УДК 330

JEL Classification: D01, G32, M10

[http://doi.org/10.31474/1680-0044-2021-1\(23\)2\(24\)-5-13](http://doi.org/10.31474/1680-0044-2021-1(23)2(24)-5-13)

Я.О. Ляшок
О.Ю. Попова
Е.М. Придятько
А.П. Ємець

УПРАВЛІННЯ ТА ОБЛІК ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Мета. Розвинення теоретико-методологічних засад обліку та управління фінансовими ризиками в умовах трансформаційних процесів відповідно до специфіки розгортання кризових процесів екологічного, епідеміологічного, фінансово-економічного та політичного змісту, що викликає зростання рівня невизначеності результатів трансформації суспільних відносин в сучасній системі господарювання.

Методика. Аналіз стану та умов розгортання економічних процесів на підприємствах виконано за допомогою статистичного аналізу, методу угруповань, факторного аналізу. Визначення умов формування ризиків в господарській діяльності виконано на засадах методів опитування, теоретичного узагальнення. Системний підхід, методи аналізу та синтезу, групувань використано для визначення особливостей формування фінансових ризиків в частині обліку дебіторської заборгованості підприємства. Рекомендації з удосконалення обліку та управління фінансовими ризиками в умовах трансформаційних процесів розроблено на підставі використання діалектичного підходу.

Результати. Визначено передумов виникнення фінансових ризиків в господарській діяльності підприємств. Як фактори-домінанти утворення фінансових ризиків визначені діджиталізація суспільства, загальна цифрова трансформація фінансових операцій, виникнення глобальних пандемічних загроз через COVID-19. Доведено наявність тенденції зростання витрат та падіння загальної ефективності господарських процесів внаслідок латентного прояву наслідків настання ситуації ризиків у довгостроковому періоді. Проаналізовано та систематизовано погляди провідних вчених-економістів на природу ризиків, ефективність сучасних методів управління та обліку ризиків в умовах глобальних викликів екологічного, епідеміологічного, фінансово-економічного та політичного змісту. Охарактеризовано загальні макроекономічні тенденції щодо поточного стану та перспектив розвитку діяльності суб'єктів господарювання, згруповані за спеціальними агрегаціями. Представлено авторський науковий підхід до вирішення питань управління фінансовими ризиками підприємства у частині удосконалення обліку дебіторської заборгованості. Запропонована методика ґрунтується на запропонованій класифікації. Доведено, що саме організаційна компонента проблеми має значний вплив на рівень ризиків неповернення боргу.

Наукова новизна. Систематизовано умови та особливості формування фінансових ризиків на підприємствах в умовах трансформаційних процесів, що засновано на статистичних порівняннях і дозволяє виявити ключові проблеми сучасного інструментарію ризик-менеджменту. Розроблено низку рекомендацій щодо підвищення ефективності обліку та управління фінансовими ризиками в умовах трансформаційних процесів у частині обліку дебіторської заборгованості, що орієнтовані на підприємствах різних сфер господарювання та організаційно-правових форм власності.

Практична значимість. Представлені висновки та рекомендації щодо підвищення ефективності управління фінансовими ризиками в умовах трансформаційних процесів у частині обліку дебіторської заборгованості становлять основу удосконалення діючих систем менеджменту та покращення рівня якості управлінських функцій, що дозволить підприємству уникати ситуацій невизначеності та попереджувати настання ризикованих ситуацій в процесі реалізації господарських відносин.

Ключові слова: управління, облік, фінансовий ризик, трансформація, криза, система господарювання

Вступ. Протягом останніх десяти років діджиталізація суспільства, загальна цифрова трансформація фінансових операцій, виникнення глобальних пандемічних загроз через COVID-19 призводять до невідомої зміни вимог до систем обліку та управління ризиками, що супроводжуються зростанням витрат та падінням загальної ефективності господарських процесів. В реалізації діяльності суб'єкти господарювання стикаються з екзистенційною загрозою з боку зростання витрат та латентного прояву його наслідків у довгостроковому періоді. В цих умовах ефективна реалізація функції управління ризиками відтепер відіграє ключову роль у

загальній організаційно-економічній трансформації існуючих підходів до обліку та управління ризиками господарювання, що через пандемію лише прискорюється на сучасному етапі.

Докорінний перегляд та розвинення теоретико-методологічних засад обліку та управління ризиками господарювання, набуття функцією ризиків кількісного виміру сприятиме особам, які приймають управлінські рішення, більше зосередитися на управлінні ризиками в масштабах окремого суб'єкта господарювання, на рівні регіональних та національної економік, глобальному рівні. Це дозволить формування бази даних, актуальну для прийняття

управлінських рішень, та надавати прогнозу інформацію зацікавленим сторонам щодо рівня потенційних ризиків та фактичних результатів їх настання при реалізації несприятливого сценарію розвитку господарських відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поліаспектність прояву фінансових ризиків в господарській діяльності породжує зростаючий інтерес вітчизняних та зарубіжних дослідників до питань обліку та управління невизначеністю та ризиками в системах управління господарськими процесами, розробки заходів з ефективного управління ризиками, особливо для суб'єктів господарювання, що працюють на дерегульованих і конкурентних ринках. Безпосередній інтерес викликають праці провідних фахівців щодо методів виявлення, оцінки та обліку ризиків з урахуванням сфери їх виникнення, що пов'язано із специфікою маркетингового середовища, стану довкілля, проявів соціально-економічних характеристик життєдіяльності суспільства [1-3]. Більшість науковців демонструють єдність думки щодо тези, що у країнах, що розвиваються, особливо в країнах з перехідною економікою, нестабільні, економічно нестабільні та неконкурентне ринкове середовище значно розширюють діапазон і величину ризику фінансового ризику, що вимагає підвищення рівня формалізації процесу обліку та управління фінансовими ризиками. Зокрема, в галузі висвітлених питань інтерес викликають дослідження, сфокусовані на вивченні природи та фінансових наслідків впливу ситуації ризиків на параметри господарської діяльності, ефективності управлінського інструментарію в галузі менеджменту та обліку ризиків [4-5]. Така багатоваріантність пропонованих підходів роблять облік та управління ризиками ще більш складним завданням методологічного рівня і ще більше посилюють потребу в розвиненні наукового базису обліку та управління фінансовими ризиками в умовах трансформації суспільних відносин, що ускладнено викликами екологічного, епідеміологічного, фінансово-економічного та політичного змісту.

Мета статті (постановка завдання). Метою статті є розвинення теоретико-методологічних засад обліку та управління фінансовими ризиками в умовах трансформаційних процесів відповідно до специфіки розгортання кризових процесів екологічного, епідеміологічного, фінансово-економічного та політичного змісту, що

викликає зростання рівня невизначеності результатів трансформації суспільних відносин в сучасній системі господарювання.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є методи статистичних спостережень, кабінетних досліджень, телеінтерв'ю та опитування, системний та процесний підходи до дослідження економічних процесів та явищ, методи аналізу та синтезу, що дозволяє у сукупності отримати уявлення про особливості формування ситуацій ризику у діяльності суб'єктів господарювання, визначити тенденції у розгортанні кризових процесів, охарактеризувати можливі сценарії формування дебіторської заборгованості, яка за умов використання діючої системи обліку може формувати ситуації невизначеності та ризику для суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. Сучасний соціально-економічний простір об'єднує економічні системи постіндустріального, індустріального та доіндустріального розвитку, призводячи до утворення такої комбінації факторів розвитку, що важко прогнозуються за характером та силою прояву, наслідками та рівнем впливу на підсумкові результати господарювання. В умовах пандемії така комбінація доповнюється факторами соціального та епідеміологічного характеру, що викликає додаткові витрати суспільства для протидії невизначеності та подолання наслідків настання ситуації ризиків, обумовлених падінням або незадовільними темпами прирощення суспільного виробництва.

Аналітичне дослідження фінансово-економічних результатів господарської діяльності в Україні свідчить про переважне знаходження вітчизняних суб'єктів у діапазоні між збитками та маржинальними прибутками. Протягом періоду 2010 – перше півріччя 2020 рр. (табл. 1) прибутковість суб'єктів господарювання має невпинну тенденцію до зростання, що в умовах глобальних викликів, пов'язаних із пандемією в останні два роки, є свідченням прийняття на підприємствах виважених рішень, орієнтованих на попередження ризиків та ефективне реагування на недетермінованість зовнішнього середовища господарювання. Позитивною тенденцією слід вважали зростання обсягу реалізованої продукції у середньому на у період 2013-2018 рр. близько на 20% на рік, починаючи з 2019 року темпи росту знизилися до близько 5% на рік (рис. 1-2).

Таблиця 1 – Показники діяльності суб'єктів господарювання, згруповані за спеціальними агрегаціями, передбаченими у Регламенті (ЄС) № 251/2009 від 11.03.2009 стосовно структурної статистики підприємств у 2010–2020 роках

Роки	Кількість діючих суб'єктів господарювання	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання	Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання	Додана вартість за витратами виробництва суб'єктів господарювання
	одиниць	млн.грн	млн.грн	млн.грн
2010	2183928	3596646,5	...	...
2011	1701620	4202455,2	...	...
2012	1600127	4459818,8	...	...
2013	1722070	4334453,1	2593267	1038411,3
2014	1932161	4459702,2	2885562,7	1293595,5
2015	1974318	5556540,4	3449879,7	1396286,2
2016	1865530	6726739,8	4217825,8	1805589,1
2017	1805059	8312271,9	5328975,4	2257297,4
2018	1839593	9966804,5	6207687,6	2510656,6
2019	1941625	10524112,8	6981863,8	2973636,2
2020	1973577	11062297,1	7294447,4	3140864,4

*За даними Держстату України (<http://ukrstat.gov.ua/>)[6-13]

В цих умовах необхідним є пошук першоджерел виникнення ризиків, пов'язаних із фінансовими аспектами діяльності підприємств. Такі ризики ідентифікуються за коливанням обсягів суспільного виробництва, доданої вартості за витратами виробництва суб'єктів господарювання, обсягів виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання. Можна зробити припущення, що коливання, виявлені за даними табл. 1 та рис. 1-2, обумовлені, переважно, із відсутністю або недостатністю ефективності надійної системи обліку, контролю та управління фінансовими ризиками в умовах трансформаційних процесів. З метою визначення розроблено анкету та проведено опитування ряду підприємств Донецької області щодо першоджерел виникнення фінансових ризиків. Перше місце серед відповідей посіла думка, що першочерговим джерелом фінансового ризику

на підприємстві є недосконалості системи управління дебіторською заборгованістю на підприємства, що не дозволяє підприємствам ефективно розпоряджатися коштами, що спрямовуються на розвиток підприємства, підтримку його конкурентоспроможності.

Особливу небезпеку викликає прострочена дебіторська заборгованість, коли партнером порушено терміни та обсяги компенсації витрат на виконані роботи або відвантажені товари, що порушує укладені договірні зобов'язання. Окрім причин, що викликані зовнішніми причинами (як то внаслідок протиправних дій підприємств-партнерів та контакторів підприємства) суттєвою причиною виникнення ризику є недосконалості внутрішніх управлінських процесів.

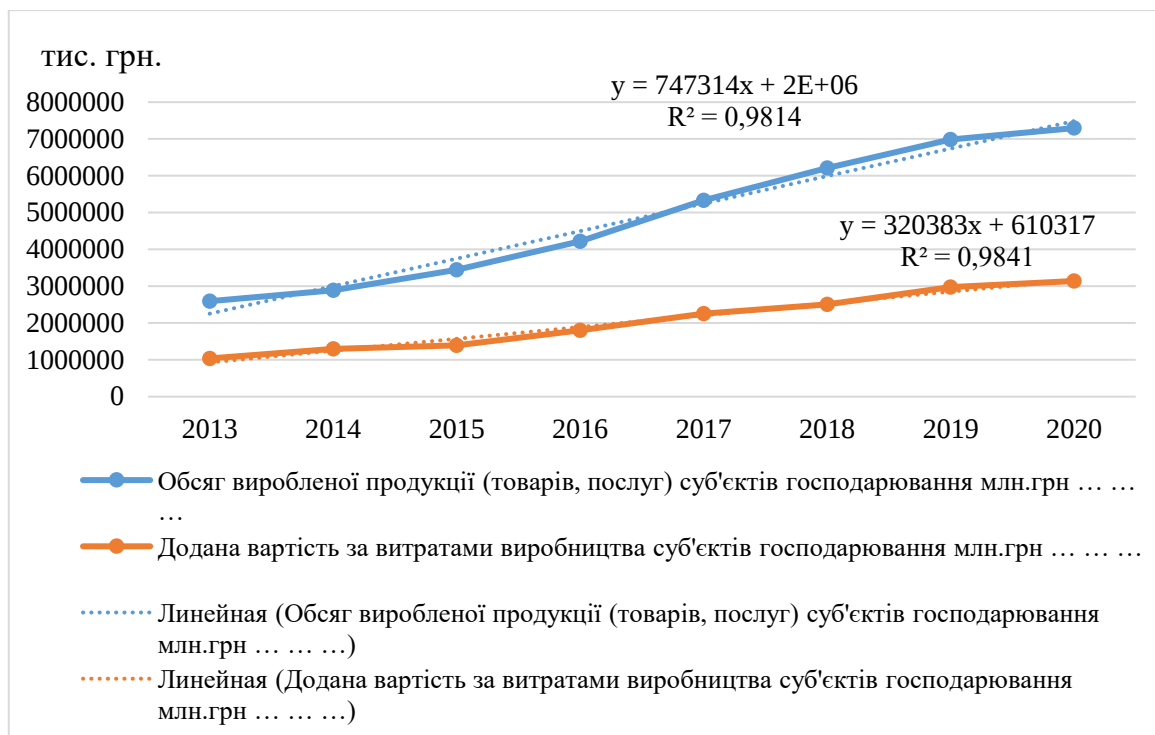

Рисунок 1 - Динаміка та тренди обсягів виробленої продукції та доданої вартості в Україні (побудовано за даними табл. 1)

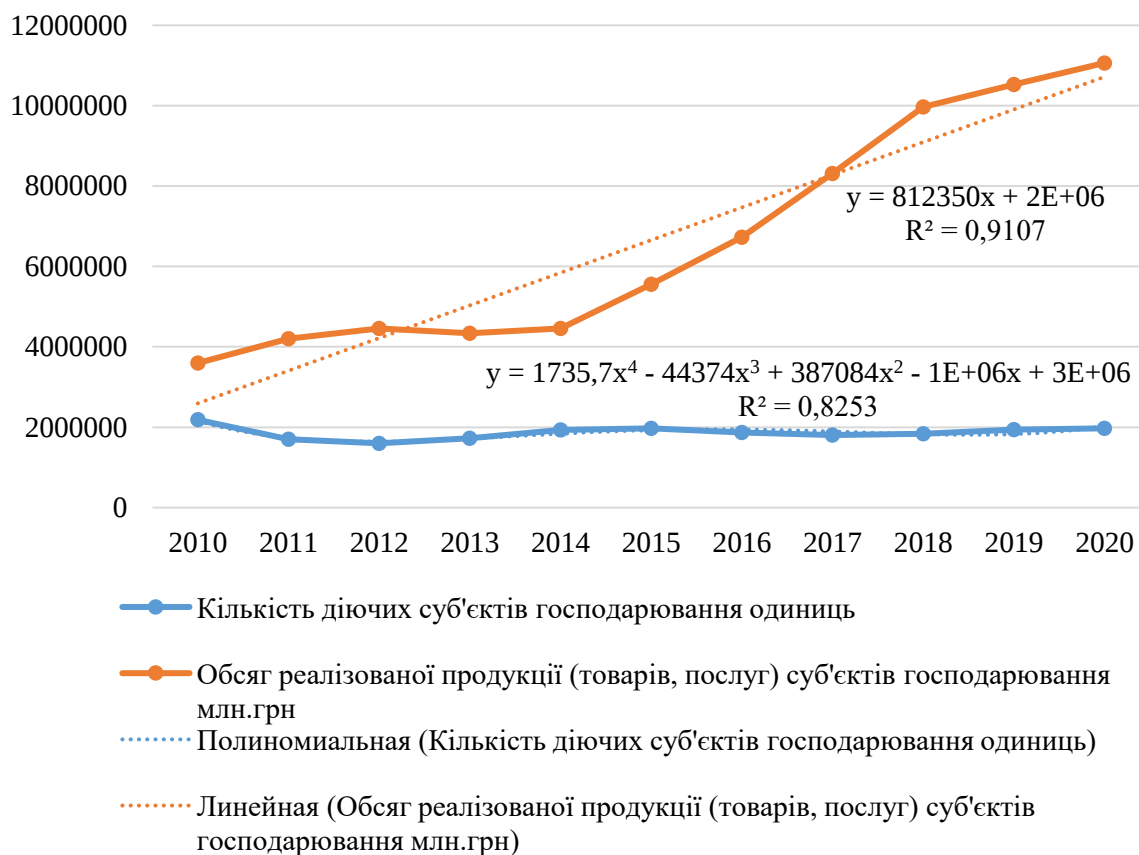

Рисунок 2 – Динаміка та тренди кількості діючих суб'єктів господарювання та обсягів реалізованої продукції в Україні (побудовано за даними табл. 1)

Таким чином, причинами виникнення ризиків в аспекті формування, управління та обліку дебіторської заборгованості можуть бути помилки у зборі та при обробці інформації щодо платоспроможності покупців вироблених товарів і послуг, продовження контрактних угод із проблемними боржниками, несвоєчасне стягнення пені та інших грошових відшкодування за невиконання або прострочення термінів погашення дебіторської заборгованості, несприйняття сигналів щодо утворення проблемної заборгованості або співпраця із несумлінними контрагентами.

Науковий підхід до вирішення питань методології, організації і методики управління дебіторської заборгованості ґрунтується на її класифікації. Організаційна компонента проблеми має значний вплив на рівень ризиків неповернення боргу. Вона включає два рівня суб'єктності контролю: 1) рівень менеджменту; 2) бухгалтерський рівень. На кожному з цих рівнів єдиним є об'єкт контролю – контрагент, який виступає в ролі боржника за контрактом (угодою). Предмет, методи контролю та інструменти – різні. Так, предметом контролю з боку менеджменту виступає юридична сфера розрахунків, інструменти пролонгації, розстрочення, відстрочення погашення боргу, бонуси, знижки тощо. У бухгалтерському обліку і контролі предметом виступає сукупність методологічного й методичного забезпечення техніки і процедур реєстрації операцій в обліку з послідовним відображенням вартісної оцінки у фінансових звітах. Вважаємо, що необхідно на рівні суб'єктів управління досягати єдності підходів до оцінки ризику неповернення боргу. На нашу думку, запропонована класифікація дебіторської заборгованості може бути методичним підґрунтям для досягнення єдності підходів до управління комерційними ризиками. Наприклад, при визначенні форми розрахунків, системи бонусів. Рекомендовано використовувати різні форми розрахунків з дебіторами відповідно до групи ризику: для клієнтів високого ризику – акредитивну або чекову форму розрахунків; для групи середнього рівня ризику – чекову або вексельну форму; для клієнтів з низьким рівнем ризику непогашення боргу – платіжне доручення. Оскільки завданням збуту продукції є щонайширше залучення покупців до кола постійних клієнтів, важливим інструментом

управління дебіторською заборгованістю є надання розстрочення та/або відстрочення терміну погашення заборгованості. В обліку такі операції мають чітко класифікуватися за періодом її погашення на поточну і довгострокову. Для таких клієнтів потрібно активно використовувати систему бонусів – знижок за своєчасну сплату заборгованості. Такий механізм доволі широко використовується у зарубіжній практиці. Для запровадження облікового відображення системи надання знижок і бонусів необхідно розробити чітку методику. На нашу думку, отримання від покупця довгострокового векселя при неможливості своєчасного погашення заборгованості було б доцільним відображати в обліку кореспонденцією з кредиту рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» (за відповідними субрахунками) в дебет рахунка 182 «Довгострокові векселі одержані». Однак зауважимо, що інструкцією №291 не передбачено такої кореспонденції, але є кореспонденція з кредиту рахунка 377 «Розрахунки з іншими дебіторами». Тому за результатами фінансового моніторингу при прийнятті рішення про переведення поточної дебіторської заборгованості у довгострокову при укладанні договорів за довгостроковими операціями з покупцями її потрібно спочатку списати на рахунок 377. З цього робимо висновок, що Інструкцією № 291 передбачено виведення довгострокової заборгованості до розряду особливої групи дебіторської заборгованості покупців та замовників: з кредиту рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» (за відповідними субрахунками) в дебет рахунка 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» з подальшим списанням суми в дебет рахунка 182 «Довгострокові векселі одержані». Підтвердження дебіторської заборгованості покупців короткостроковими векселями здійснюється прямим списанням її з кредиту рахунка 36 в дебет рахунка 34 «Короткострокові векселі одержані». У разі відстрочення оплати на період, що перевищує 12 місяців без надання векселя: – Дт 183 «Інша дебіторська заборгованість»; – Кт 377 «Розрахунки з іншими дебіторами». Важливо, що у цьому разі підприємству буде потрібно вивести дебіторську заборгованість зі складу оборотних активів і перевести її до розряду необоротних активів. Операція призведе до зміни у структурі активів і буде впливати на

показники фінансового аналізу при оцінці фінансового стану підприємства. Обліковий контроль допустимого рівня дебіторської заборгованості за товарними операціями має бути націлений на підвищення гарантій оплати. Для цього важливо залучати юридичні інструменти гарантування оплати покупцями заборгованості через систему вексельного забезпечення.

Отримання від покупця векселя зменшує ризики підприємства, пов'язані з неповерненням коштів (*performance risk*), оскільки векселі є цінними паперами і (а) формують певні гарантії покупця щодо сплати заборгованості в установленний термін, (б) передбачають можливість стягнення неустойки за порушення встановленого і зафіксованого у векселі терміну оплати, (в) можуть бути реалізовані підприємством банкам або іншим учасникам ринку для здійснення факторингових операцій. Також судове стягнення коштів з неплатника за векселем процесуально не є обтяжливим. Відтак, можемо зробити висновок, що вексельні розрахунки є дієвим інструментом управління дебіторською заборгованістю і планування грошового потоку суб'єктів господарської діяльності. Облік розрахунків за товарними операціями може бути організований як за позиційною системою, тобто за конкретними контрагентами, коли заборгованість є «плаваючою» і може на початок облікового періоду мати, наприклад, дебетове сальдо, а на кінець – кредитове, так і одночасно за рахунками 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» і 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» з відкриттям субрахунків за групами (найменуваннями) контрагентів з подальшим проведенням взаємозаліку розрахунків заборгованостей за кожним з них.

Важливо також приділити особливу увагу порядку списання простроченої дебіторської заборгованості, бо між списанням такої заборгованості і формуванням бази оподаткування податком на прибуток існує прямий зв'язок. Саме тому методика обліку і своєчасність списання сумнівної дебіторської заборгованості стає досить важливим ризик-фактором формування достовірної інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання. Отже, в обліку дебіторської заборгованості найбільшу проблему складає оцінка, яку за часовим критерієм її визнання поділяють на первинну і поточну. У системі національних стандартів обліку для оцінки дебіторської

заборгованості застосовуються норми П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [6]. У МСФЗ (IAS) 9 «Фінансові інструменти» приділено увагу оцінці дебіторської заборгованості за товарними операціями саме як фінансового інструменту в управлінні підприємством. Найважливішим акцентом цього міжнародного стандарту є визначення кредитного ризику за дебіторською заборгованістю для цілей внутрішнього управління на основі вартості грошей у часі (ануїтету) [8]. Створення резерву сумнівних боргів, передбаченого П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та МСФО (IFRS) 15 «Виторг за договорами з покупцями», можна віднести до інструментів бухгалтерського обліку щодо уникнення або зменшення ризику недостовірності бухгалтерської оцінки активів підприємства. Відомо, що цей показник використовується для коригування дебіторської заборгованості до її чистої реалізаційної вартості. Механізм такого корегування по суті показує величину виявленого підприємницького ризику неотримання коштів від дебіторів, відображеного інструментами бухгалтерського обліку у фінансовому звіті про фінансовий стан підприємства (Форма 1 – Баланс. Звіт про фінансовий стан). У фаховій літературі зустрічаються нарікання на недоліки нормативного врегулювання питань розмежування дебіторської заборгованості у структурі активів підприємств. Ми не вважаємо дане питання не визначеним на нормативному рівні, оскільки надане досить чітке визначення оборотних і необоротних активів, де вказується критерій оцінки їх розмежування за терміном отримання економічної вигоди. Крім того, Інструкція № 291 повністю відповідає даному принципу розподілу дебіторської заборгованості, якою передбачено їх віднесення до різних класів [11], а Методичними рекомендаціями № 476 регламентується їх відображення у балансі відповідно у розділах 1 «Необоротні активи» і 2 «Оборотні активи» [12]. Отже, підхід до обліку дебіторської заборгованості в Україні повністю відповідає принципу розмежування активів за ознакою ліквідності. Однак існує проблема формування моделі організації обліку розрахунків за товарними операціями за контрактами. Виділення в новому стандарті МСФО (IFRS) 15 понять «контрактні активи» і «контрактні зобов'язання» потребує формування облікової моделі їх відображення в системі рахунків і регістрів бухгалтерського обліку. Документальне забезпечення обліку і контролю

товарних операцій відіграє важливий фактор прозорості інформації бухгалтерського обліку для здійснення якісного контролю та оцінки достовірності і законності їх відображення, формування обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками у частині розрахунків з покупцями за товарними операціями.

Обговорення результатів. За результатами проведеного дослідження можна стверджувати про суттєвість впливу глобальних викликів екологічного, епідеміологічного, фінансово-економічного та політичного змісту на силу та природу походження ризиків в господарській діяльності підприємств. Виявлена специфіка формування фінансових ризиків, що проявляється у нестабільності розгортання соціально-економічних процесів, недосконалості обліку та управління дебіторською заборгованістю в системі менеджменту суттєво знижують ефективність сучасних управлінських рішень. Тому запропонований інструментарій орієнтовано на покращення управлінських рішень та обліку ризиків в умовах діджиталізації, ускладнення епідеміологічного оточення життєдіяльності

суспільства відносно особистої та професійної сфер діяльності.

Висновок. Специфічні умови провадження господарських процесів, що проявляється у зростанні темпів діджиталізації економічних процесів, пандемічні настрої та побоювання суспільства відносно успішності реалізації функцій професійного та особистого життя, прискорення глобалізаційних процесів обумовлюють появу низки ризиків в господарській діяльності підприємств. Визначені тенденції вимагають від суб'єктів господарювання більш виважених управлінських рішень відносно попередження ризиків, протидії негативним наслідків настання ризикових ситуацій.

Перспективність результатів дослідження полягає у формуванні економіко-математичного інструментарію управління ризиками, зокрема у фінансово-економічній сфері господарської діяльності підприємства, апробацію даних моделей відповідно до специфіки діяльності суб'єкта господарювання та стану ринкових відносин на час прийняття управлінських рішень.

References

1. Dowd, K. (2005). *Measuring Market Risk*. Chichester, UK: John Wiley & Sons Ltd.
2. Nobanee, Haitham, Maryam Alhajjar, Ghada Abushairah, and Safaa Al Harbi. 2021. Review reputational risk and sustainability: A bibliometric analysis of relevant literature. *Risks* 9: 134.
3. John C. Hull. *Risk management and financial institutions*. John Wiley & Sons, Hoboken, NJ, 4th edition, 2015.
4. Zhang, Bufan, and Yifeng Wang. 2021. The Effect of Green Finance on Energy Sustainable Development: A Case Study in Emerging Markets. *China Finance and Trade* 57: 3435–54.
5. Thomas S. Coleman. *A practical guide to risk management*. Research Foundation of CFA Institute, 2011. Available at: <http://www.cfapubs.org/doi/pdf/10.2470/rf.v2011.n3.1>.
6. Annual report on the execution of the State Budget of Ukraine for 2020 (2021) State Treasury Service of Ukraine available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2020-rik> (Accessed 01 November 2021).
7. The Gross Domestic Product (GDP). Available at: <https://tradingeconomics.com/ukraine/gdp>. (Accessed 02 November 2021)
8. What is Ukraine's economic outlook for 2021? Available at: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/what-is-ukraines-economic-outlook-for-2021/> (Accessed 02 November 2021)
9. Ukrainian Economy in 2021: Procrastination Without Innovation. Available at: <https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/ukrainian-economy-in-2021-procrastination-without-innovation.html> (Accessed 03 November 2021)
10. Ukrainian Economy to Grow by about 4% Annually in 2021–2023, Inflation to Begin to Slow in Autumn of 2021 – Inflation Report. Available at: <https://bank.gov.ua/>. (Accessed 02 November 2021)
11. Ukraine Economic Outlook. Available at: <https://www.focus-economics.com/countries/ukraine>. (Accessed 03 November 2021)
12. Determination of key forecast indicators of economic and social development of Ukraine for 2020–2022. Available at: www.me.gov.ua
13. Economic and Financial Data

for UKRAINE. Available at:
<http://www.ukrstat.gov.ua/imf/pokaze.html>.
(Accessed 03 November 2021)

Надійшла до редакції 04.12.2021р.

Ляшок Ярослав Олександрович - доктор економічних наук, професор, ректор ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Покровськ
ORCID ID: 0000-0003-7643-8485
E-mail: iaroslav.liashok@donntu.edu.ua

Попова Ольга Юрївна - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління і фінансово-економічної безпеки, ДВНЗ "Донецький національний технічний університет"
ORCID ID: 0000-0002-9093-5912
E-mail: olha.popova@donntu.edu.ua

Придятько Елла Миколаївна - к.е.н., доцент кафедри управління і фінансово-економічної безпеки, ДВНЗ "Донецький національний технічний університет"
ORCID ID: 0000-0001-7561-083X
E-mail: ella.prydatko@donntu.edu.ua

Ємець Андрій Павлович - аспірант кафедри управління і фінансово-економічної безпеки, ДВНЗ "Донецький національний технічний університет"
ORCID ID: 0000-0001-7716-7747
E-mail: olha.popova@donntu.edu.ua

MANAGEMENT AND ACCOUNTING OF FINANCIAL RISKS IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATION PROCESSES

Goal. Development of theoretical and methodological principles of accounting and management of financial risks in terms of transformation processes in accordance with the specifics of the crisis processes of environmental, epidemiological, financial, economic and political content, which causes uncertainty in the transformation of social relations in the modern economic system.

Method. The analysis of a condition and conditions of development of economic processes at the enterprises is executed by means of the statistical analysis, a method of groupings, the factor analysis. Determination of conditions for the formation of risks in economic activity is performed on the basis of survey methods, theoretical generalization. The system approach, methods of analysis and synthesis, groupings are used to determine the peculiarities of the formation of financial risks in terms of accounting for receivables of the enterprise. Recommendations for improving the accounting and management of financial risks in the context of transformation processes are based on the use of a dialectical approach.

Results. The preconditions for the emergence of financial risks in the economic activity of enterprises are determined. The dominant factors in the formation of financial risks are the digitalization of society, the overall digital transformation of financial transactions, the emergence of global pandemic threats through COVID-19. The tendency of increasing costs and declining overall efficiency of economic processes due to the latent manifestation of the consequences of the risk situation in the long run is proved. The views of leading economists on the nature of risks, the effectiveness of modern methods of risk management and accounting in the context of global challenges of environmental, epidemiological, financial, economic and political content are analyzed and systematized. The general macroeconomic tendencies concerning a current condition and prospects of development of activity of subjects of managing, grouped on special aggregations are characterized. The author's scientific approach to solving the issues of financial risk management of the enterprise in terms of improving the accounting of receivables is presented. The proposed method is based on the proposed classification. It is proved that the organizational component of the problem has a significant impact on the level of risk of debt default.

Scientific novelty. Conditions and features of formation of financial risks at the enterprises in the conditions of transformation processes are systematized that is based on statistical comparisons and allows to reveal key problems of modern tools of risk management. A number of recommendations have been developed to improve the efficiency of accounting and financial risk management in the context of transformation processes in terms of accounting for

receivables, which are focused on enterprises in various fields of management and organizational and legal forms of ownership.

Practical significance. The presented conclusions and recommendations for improving the efficiency of financial risk management in the transformation process in terms of receivables accounting are the basis for improving existing management systems and improving the quality of management functions, which will avoid uncertainty and prevent risky situations in the implementation of economic relations.

Keywords: *management, accounting, financial risk, transformation, crisis, management system*

Liashok Iaroslav - Dr.Sc. (Economics), Professor, rector of the Donetsk National Technical University, Pokrovsk
ORCID ID: 0000-0003-7643-8485
E-mail: iaroslav.liashok@donntu.edu.ua

Popova Olha – Dr.Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Management and Financial and Economic Security, Donetsk National Technical University
ORCID ID: 0000-0002-9093-5912
E-mail: olha.popova@donntu.edu.ua

Prydatko Ella – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Management and Financial and Economic Security, Donetsk National Technical University
ORCID ID: 0000-0001-7561-083X
E-mail: ella.prydatko@donntu.edu.ua

Yemets Andriy – PhD student of the Department of Management and Financial and Economic Security, Donetsk National Technical University
ORCID ID: 0000-0001-7716-7747
E-mail: olha.popova@donntu.edu.ua